

Missa pontificalis – súčasný vrchol predkoncilového liturgického slávenia

Karol Gazdík

26. januára 2024 ✙ Cirkev ✙ Liturgia

Nie tak dávno som sa na stránkach Christianitas.sk venoval najvyššiemu stupňu sv. omše, ktorý vo veľkom lesku a s bohatou škálou symbolík zdobil predkoncilovú liturgiu rímskej Cirkvi. Išlo o slávnostnú pápežskú omšu, na ktorú som v poslednom článku ešte nadviazal témou o pápežskej korunovácii. V súčasných liturgických pomeroch sa však momentálne tejto krásy len tak nedočkáme, hoci nádej umiera vždy posledná. Z tých piatich (predkoncilových) stupňov sv. omše máme dnes k dispozícii len stupne štyri. Najvyšším možným je omša biskupská alebo tiež pontifikálna (*Missa pontificalis*), ktorú celebruje biskup alebo cirkevný hodnostár, ktorý má výsadu užívať biskupské insígnie – mitru, berlu a prsteň. Takýmto cirkevným hodnostárom môže byť aj benedikovaný kňaz s právom na pontifikálie (biskupské insígnie), čo je napríklad opát. Od pontifikálií je teda odvodený latinský názov pre tento stupeň omše.

Biskupskú tridentskú omšu už zaiste mnohí čitatelia aj absolvovali a ak nie, určite to odporúčam. Ja som vo svojej službe miništranta už nejaké absolvoval, pričom prvá vôbec bola na svätom mieste hýriacim duchom tradície a histórie – vo Vyššom Brode. Slúžil ju vtedy trapistický opát (Rád cisterciánov prísnej observancie) a sprevádzaná bola spevom polyfónie z diela *Missa Papae Marcelli*. Dohnalo ma to vtedy až k slzám a vôbec sa nehanbím to priznať. No najvyššími možnými vrcholmi „starej“ biskupskej omše boli tie, ktoré celebraval J. Em. Raymond Leo kardinál Burke. V jednom prípade to bolo dokonca u nás na Slovensku, konkrétne v Trnave.

Moja prvá aktívne absolvovaná pontifikálna sv. omša vo Vyššom Brode, 2014.

zdroj: archív autora, K. Gazdika

Pontifikálna sv. omša J. Em. Raymonda Lea kardinála Burka v Trnave, 2019. Zostrih záznamu je doplnený o vysvetlivky jednotlivých úkonov, symbolov či liturgických rúch.

zdroj: youtube kanál autora

Nižšie stupne sv. omši s účasťou biskupa

Missa prelatizia

Skôr než sa pustím do opisovania slávnostnej biskupskej omše, rád by som spomenul aj iné typy omší, kde je prítomný biskup. Jednou z takýchto omší je tzv. *Missa prelatizia*, čo je vlastne „nízka prelátska omša“, respektíve tichá biskupská omša (Low Mass said by a bishop). V takomto prípade si biskup pod *ornát* neoblieka obvyklú (na pontifikálnych omšiach prítomnú) *tunicellu* a *dalmatiku*, ktoré v spojení s *ornátom* symbolizujú plnosť kňazského svätenia. Oblečený je teda ako kňaz, no navyše má na *albe* nasadený *pektorál* (náprsný kríž) a na ruke biskupský prsteň.

Biskupovu hlavu by mal zdobiť fialový *biret* a *solideo*. Pri tejto forme biskup nepoužíva mitru a ani berlu, hoci na niektorých dostupných fotografiách som si všimol, že kardináli pri tejto omši mitru predsa len použili. Biskup si (okrem zádušných omší) neoblieka *manipul* pred omšou, ale nasadí si ho počas stupňových modlitieb, keď pri päte oltára dokončí modlitbu *Indulgentiam*. Asistovať by mu mali dvaja alebo traja asistenti, nemusia to byť nevyhnutne kňazi. Na sedenie biskupa sa používa prenosný (skladací) stolec nazývaný *faldistórium*.

Kardinál Bartolucci slúži „nízku prelátsku omšu“.

zdroj: newliturgicalmovement.org

Missa solemnis/cantata „coram episcopo“

Existuje i forma sv. omše, ktorej sa biskup zúčastňuje, ale sám ju neslúži. Vtedy hovoríme, že sv. omša je slávená „*coram episcopo*“ – pred biskupom. Existujú dve možnosti: biskup na tróne s *pluviálom* a mitrou na hlave alebo biskup na tróne v chórovom odeve, prípadne aj v *cappe magne*. Druhá možnosť je jednoduchšia a tú by som tu skúsil aj v krátkosti opísať.

Diecézný biskup (alebo kardinál) sedí na evanjeliovej strane na tróne, ideálne s baldachýnom vo farbe omše; alternatívou pre kľačadlo je vankúš vo farbe omše. Vedľa biskupa by mali sedieť dvaja vyššie postavení klerici. Zásadným pravidlom je, že pred biskupom sa kľaká na ľavé koleno, hneď po tom, čo sa štandardne pokľakne pred oltárom.

Biskup sa modlí stupňové modlitby pri úpätí oltára spolu s celebrantom. Modlitbu *Confiteor* má hovoriť kňaz napoly obrátený k Svätostánku a napoly k biskupovi. Biskup číta všetky antifóny (*Introit*, *Gradual*, *Aleluja*, *Offertorium*, *Communio*), ako aj *Gloriu* „na tróne“ z druhého misála, ktorý mu je držaný spolu s *bugiou* (malou prenosnou sviečkou). Ak by tu boli prítomní kanonici, tak päťkrát počas omše (*Kyrie* a *Gloria*, vyznanie viery, *Sanctus*, *Agnus Dei*) stoja pred svojím biskupom (ordinárom diecézy) v kruhu a

modlia sa tieto časti spolu s ním.

Missa solemnis „coram episcopo“

zdroj: newliturgicalmovement.org

Kadidlo požehnáva biskup pri tróne, po čom sa prinesie celebrantovi pri oltári – asistencia s kadidlom pred biskupom kľačí, biskup ho nakladá a žehná posediačky. Po incenzovaní oltára a celebranta prídethurifer k trónu, kde kadidlo odovzdá klerikovi pri biskupovi a ten incenzuje biskupa. Biskup udeľuje (v *Missa solemnis*) požehnanie subdiakonovi po lekcii a diakonovi pred evanjeliom. Pri ofertóriu sa subdiakon obracia k trónu a žiada biskupa, aby požehnal vodu, ktorej kvapka sa má pridať do kalicha.

Missa solemnis „coram episcopo“

zdroj: newliturgicalmovement.org

Zaujímavé je to počas premieňania. Počas tohto najsvätejšieho aktu kľačí biskup bez *biretu* a *solidea* (na druhom kľačadle, respektíve *faldistóriu*) v strede pod oltárnymi stupňami a v tichosti tu adoruje. Subdiakon sa posunie na stranu epištoly, mierne natočený na biskupa, aby k nemu nestál chrbtom. Posledné požehnanie udeľuje samozrejme biskup a to štandardným spôsobom vlastným biskupovi.

Slávnostná pontifikálna omša

Prvý dojem zo slávnostnej pontifikálnej omše môže byť rôzny, možno aj šokujúci zo všetkej tej okázalej nádhery. Veriaci, ktorý do tohto okamihu poznal hlavne novú liturgiu a zrazu sa pri tejto predkoncilovej liturgii ocitol doslova v dobe baroka, môže pochopiteľne klásť otázky typu: Prečo je okolo biskupa taký prehnaný rozruch? Načo sú dobré všetky tie pocty, gestá, dvojnásobné poklony a bozkania rúk? Nezaváňa to modloslužobníctvom?

Mojou odpoveďou na tieto otázky je, že pri pontifikálnej tridentskej omši koná biskup alebo kardinál neustále „*in persona Christi capitis*“, čo kňaz robí iba pri premieňaní. Má pri tom plnosť kňazstva. Preto všetky použité gestá nie sú prehnané, pretože cez osobu biskupa patria samotnému Kristovi. Nič nemôže byť

totiž prehnané, ak ide o oslavu Boha. Keďže biskup pri pontifikálnej omši koná takmer vždy v „osobe Krista hlavy“, tak ani omša nie je tak centralizovaná okolo oltára, ale skôr okolo biskupa. Preto sa aj zo Svätostánku vyberá pred touto omšou Sviatosť oltárna a premiestňuje sa do blízkej bočnej kaplnky, skadiaľ je neskôr donesená biskupovi na oltár.

Pontifikálna sv. omša J. Em. Raymonda Lea kardinála Burka vo Vyššom Brode, 2016.

zdroj: archív autora, K. Gazdík (FOTO Michal Skovajsa, Jiří Churáček)

Pri slávnostnej biskupskej omši rozlišujeme skutočnosť, či sa na dotýčného preláta vzťahuje tzv. právo trónu. Právo užívať trón (na evanjeliovej strane) má biskup s príslušnou jurisdikciou, teda napríklad diecézny biskup ako ordinár. Taktiež arcibiskup kdekoľvek vo svojej arcidiecéze a kardinál všade vo svete okrem Ríma, nehovoriac o jeho prípadnom titulárnom kostole v Ríme. Biskup mimo svojej diecézy užíva prenosný (skladací) stolec *faldistorium*. Nás bude však zaujímať forma, kedy biskup užíva právo trónu.

Biskupský trón by mal byť prikrytý látkami vo farbe omše a podľa možnosti zastrešený baldachýnom. V blízkosti trónu by mal byť dostupný vankúš, na ktorý si biskup pokľakne počas vyznania viery. Po oboch stranách trónu je potrebné umiestniť dve sedadlá pre diakonov trónu a po biskupovej pravici ešte jedno sedadlo pre presbytera asistenta (pomocného kňaza). Oproti trónu, na epištolovej strane, sú miesta pre omšového diakona a subdiakona a ďalšiu asistenciu.

Oltár, na ktorom sa má slúžiť slávnostná pontifikálna omša, osvecuje sedem sviec – tri na epištolovej strane, tri na evanjeliovej strane a jedna vyššia svieca v strede, umiestnená za oltárnym krížom. Na oltárnej menze je namiesto bežných omšových kánonických tabuliek umiestnená kniha *Canon Missae Pontificalis*, ktorá obsahuje modlitby prednášané pri oltári, od *Aufer a nobis* až po posledné evanjelium. Neobsahuje však vlastné modlitby a lekcie – to je doména misála.

Asistencia

Čo sa týka asistencie, tak na biskupskej omši sú prítomní omšový diakon a subdiakon, dvaja klerici v úlohe pomocných diakonov trónu, presbyter asistent, oblečený do *pluviálu* (pod ním má na *rochete* aj *humeral* odkazujúci na to, že posluhuje biskupovi), asistenti pre mitru, berlu, omšovú knihu, *bugiu*, *gremiál* a prípadný nosič vlečky *cappa magna*. Potom sú tu ďalší šiesti asistenti, ktorí posluhujú so sviecami; samozrejme nesmie chýbať krucifer v dalmatike, akolyti a thurifer. Na všetko dozerajú dvaja „biskupskí majstri ceremónií“, pričom prvý z nich reguluje celý obrad. Ceremoniár, ak je klerik alebo sám prelát, oblieka si na *rochetu* ešte *superpeliciu*. Toto zakrývanie *rochety superpeliciou* poukazuje aj na to, že asistuje prelátovi vyššej hodnosti. Okrem toho je *superpelicia* vhodnejšia pre liturgickú službu. U týchto ceremoniárov (kedysi hlavne u pápežských) môžeme občas zazrieť aj oblečenú zvláštnu naškrobenú

rochetu alebo *superpeliciu* so vzorom *griccia* – *cotta griccia alla Romana*. Mimochodom, ceremoniári kedysi používali aj rôzne „ukazovadlá“ (*aestel*), ktorých rukoväť bývala často bohato zdobená. Nimi ukazovali alebo pomáhali biskupovi čítať omšové texty.

Ukážka oblečenia „biskupského majstra ceremónií“ s oblečenou *superpeliciou* na *rochete*. Na druhom obrázku je ukážka *rochety* so vzorom *griccia*.

zdroje: caeremonialeromanum.com a [liturgicalartsjournal.com/John Paul Sonnen](http://liturgicalartsjournal.com/John%20Paul%20Sonnen)

Ozrejmil by som ešte dve funkcie. Jednou z nich je *minister de luce* alebo *bugista*, ktorý drží *bugiu* – malý ručný svietnik so zažatou sviecou – používaný na osvetlenie textov, ktoré číta biskup. V duchovnej rovine je toto svetlo osvetľujúce texty aj symbolom Božieho slova. Ďalšou zaujímavou funkciou je *gremialista*, ktorý má na starosti *gremiál* (lat. *gremiale*), čo je liturgická pomôcka používaná zvlášť v biskupskej liturgii (v 14. storočí ho používali aj presbyteri) na ochranu liturgických rúch.

Prvotné praktické určenie *gremiála* sa neskôr posunulo do symbolickej roviny a tak sa pôvodne ľanová prikrývka začala zdobiť a vyvinula sa z nej tzv. „krásna plachta“, ako sa o nej hovorilo už v 13. storočí. Napokon *gremiál* úplne stratil svoju pôvodnú funkciu. Vo svojej zdobenej podobe sa kladie biskupovi na nohy počas toho, ako sedí na tróne, pričom si biskup naň pokladá svoje ruky, čím si ho aj pridrža. Vo vstupnom sprievode sa *gremiál* nesie pred evanjeliárom. V súčasnosti sa ľanový *gremiál* predpisuje v dvoch formách: ako zástera pri posviacke kostola a oltára a pri umývaní nôh v omši Pánovej večere na Zelený štvrtok. *Gremiál* v tvare štvorca sa tiež používa pri ordinácii počas mazania rúk *krizmou* alebo aj pri birmovke.

Francúzsky *gremiál*, 1650

zdroj: [wikimedia commons](https://commons.wikimedia.org/)

Pokiaľ biskup slúži túto omšu vo svojej katedrále tak je pochopiteľné, že mu prednostne budú asistovať kanonici kapituly, ktorí sa okrem služby pri oltári s biskupom aj modlia. Aby som to zhrnul, tak summa summarum, okolo biskupa sa môže pohybovať pokojne aj asistencia o počte 20 ľudí.

Obliekanie biskupa a symbolika jednotlivých paramentov

Biskup sa prezlieka buď vo vyčlenenej kaplnke (*secretarium*) a k oltáru príde v sprievode už oblečený v liturgickom odeve alebo príde k oltáru oblečený v chórovom odeve a prezlieka sa priamo na tróne, pred očami veriaceho ľudu. V každom prípade sú na oltári nachystané všetky *paramenty* a to inverzne k poradiu, v akom sa odoberajú. Prikryté sú závojom v patričnej liturgickej farbe. Na tento účel sa môže použiť aj spomínaný *gremiál*.

Ja tu opíšem model, ktorý som trikrát videl na pontifikálnej sv. omši J. Em. Raymonda Lea kardinála Burka. Budem však vo všeobecnosti hovoriť o biskupovi.

Biskup si pred vstupom do chrámu oblečie svoj chórový odev a v prípade, že je biskupom na území svojej diecézy, tak aj (podľa vlastného uváženia) *cappu magnu*. Zároveň mu môžu byť už predom oblečené/obuté pontifikálne pančuchy a sandále, ktoré majú biskupovi pripomínať, že má vždy ochotne hlásať evanjelium. Inak sa tieto pančuchy a sandále bežne obliekajú/obúvajú pri procese odievania biskupa do liturgického odevu počas modlitby *Tercie*.

Biskup do chrámu vstupuje ako svetský pán, kde najprv pokropí vítajúcu asistenciu a potom chvíľu adoruje pred Najsvätejšou sviatosťou oltárnou. Loďou chrámu prechádza vo všetkej pompe, ťahajúc za sebou (max.) 7 metrovú vlečku. Lenže pri oltári, kde už na neho čaká časť asistencie s diakonom a subdiakonom, *cappu magnu* na znak pokory vyzlieka, doslova si od nej umýva svoje ruky a postupne si oblieka liturgický odev – rúcho Krista. Takto „oblečený do Krista“ biskup druhýkrát pristupuje k oltáru, aby začal eucharistické slávenie *in persona Christi*, viditeľnej hlavy tela, Cirkvi. Svetská moc totiž k oltáru nepatrí, na čo poukazuje aj akt pri vyzliekaní tejto súčasti chórového „šatníka“ biskupov a kardinálov.

J. Em. Raymond Leo kardinál Burke v *cappe magne*, Trnava, 2019.

zdroj: Nadácia Slovakia Christiana

Teologický odkaz na túto chórovú nádheru nájdeme v samotnom Svätom písme: „V roku, keď zomrel kráľ Oziáš, videl som Pána sedieť na vysokom a vznešenom tróne; leť jeho rúcha naplňal chrám“ (Iz 6,1). *Cappa magna* totiž symbolizuje presah človeka biskupským úradom, ktorý nosí a ktorý má od samotného Krista.

Počas prezliekania biskupa do liturgických odevov sa zároveň modlia a spievajú žalmy *Tercie*. Biskup by mal počas obliekania len meravo a odovzdane stáť, pričom len občas môže v niečom „pomôcť“. Všetko musí okolo neho urobiť asistencia. Toto správanie však nie je prejavom nadradenosti. Odkazuje na odovzdanosť Krista svojim katom, kedy Kristus len stál a oni ho spúťali. „*Kohorta, veliteľ a židovskí sluhovia Ježiša chytili a zviazali ho...*“ (Jn 18,12)

Obliekanie do liturgických odevov – pontifikálna sv. omša J. Em. Raymonda Lea kardinála
Burka vo Vyššom Brode, 2016.

zdroj: archív autora, K. Gazdík (FOTO Michal Skovajsa, Jiří Churáček)

Miništranti sú nastúpení pred biskupom, pričom každý jednotlivec drží jeden z *paramentov* a podáva ho asistencii pri tróne, ktorá biskupa oblieka. Postup obliekania je nasledovný:

1. Ako prvý sa oblieka *humerál* alebo *amiktus*, ktorý symbolizuje prilbicu spásy. Taktiež pripomína ono ľanové rúcho, ktorým v dome Kaifášovom židia Pánu Ježišovi tvár zakryli a potom na neho volali: „*Prorokuj nám, Kriste, kto ťa udrél!*“ (Mk 14,65). Biskupovi ním zahaľujú hrdlo, ktoré je sídlom hlasu a plecía, ktoré sú oporou proti diabľovi.
2. Pokračuje sa *albou*, čo je dlhé ľanové rúcho s rukávmi, siahajúce od krku až k nohám. To pripomína ono biele rúcho, ktorým Krista Pána na potupu zahaliť kázal v dome svojom Herodes. *Alba* je ešte prepásaná *cingulom*, ktoré symbolizuje čistotu a posilu proti žiadostivosti tela.
3. Na *albu* sa nasadzuje *pektorál*, v preklade náprsný kríž, ktorý má biskupovi pripomínať utrpenie Ježiša Krista a svätých mučeníkov.
4. Nasleduje *štóla*, čo je dlhý pás látky vo farbe *ornátu*, ktorú biskupovi asistencia, po bozku vyšitého kríža, zavesí na krk. Tá pripomína onú reťaz, ktorú Pánovi Ježišovi po jeho odsúdení vložili okolo krku.
5. Po *štóle* sa biskupovi oblieka jemná *tunicella* a *dalmatika* ako znak plnosti svätenia biskupa. Biskupská dôstojnosť totiž v sebe zahŕňa aj právomoc všetkých ostatných nižších stupňov duchovenstva; teda biskup si oblieka všetky rúcha, ktoré sú určené nielen kňazovi, ale aj diakonovi a subdiakonovi.
6. Pokračuje sa s *rukavicami*, ktoré pred poškvrou chránia ruky a naznačujú, že skutky biskupa majú byť vždy bez úhony. Neskôr nasadený prsteň zas značí nerozlučné spojenie biskupa s jeho diecézou.
7. *Ornát (kasula)* – omšové rúcho – pripomína purpurový plášť, ktorým bohaprázdni vojaci Krista Pána, keď ho tŕním korunovali, na potupu priodeli.

8. Potom sa biskupovi položí na hlavu *infula* (inak nazvaná mitra), ktorá symbolizuje, podobne ako *humérál*, prilbicu spasenia v boji proti úkladom diabla. Pripomína biskupovi, že má byť veriacim, v boji tom statočnom, vodca. Okrem toho mitra odkazuje svojimi dvoma rohmi na Starý a Nový zákon, ktoré má biskup dokonale poznať. V pontifikálnej omši sa užívajú dva typy mitier – *mitra pretiosa* a *mitra auriphrygiata*.

9. Nakoniec je biskupovi do ruky odovzdaná berla, ktorá tvarom pripomína pastiersku palicu a znamená teda pastiersky úrad biskupa.

Takto vystrojený odchádza biskup od trónu smerom pred oltár. Po stupňových modlitbách je biskupovi na ľavú ruku nasadený *manipul*. Pripomína putá, ktorými bol Ježiš Kristus spútaný a pri bičovaní zviazaný. Symbolizuje aj šatku, ktorú podala Veronika Kristovi, aby si z tváre zotrel pot a krv – duchovenstvu to má pripomínať, aby sa usilovnou prácou, aj za cenu potu, starali o spásu im zverených veriacich, čím celkovo poukazuje na náročnosť kňazského stavu.

Niektoré špecifiká pontifikálnej omše

Biskupská omša sa v niektorých častiach podobá na slávnostnú asistovanú omšu *Missa solemnis* – napríklad aj na nej spieva subdiakon lekcii a diakon s predpísaným obradom zas evanjelium. No zároveň je v mnohých bodoch odlišná a špecifická. Pokúsím sa tu preto niektoré veci rozobrať.

Po stupňových modlitbách a nasadení *manipulu* vystupuje biskup k oltáru, ktorý bozká. Po naložení tymianu biskup požehnaná pripravené kadidlo krásnou modlitbou: „*Nech teba žehná Ten, na ktorého počesť zhoríš.*“ Nasleduje incenzovanie oltára. Táto pocta patrí oltáru ako obetnému miestu, ale i ako symbolu Kristovmu. Po incenzovaní oltárneho kríža a oltára diakon incenzuje celebranta ako Kristovho zástupcu. Počas incenzovania znejú spevy *Kyrie*.

Po všetkých týchto úkonoch odchádza biskup na trón, skadiaľ sa modlí nasledujúce modlitby. Tie číta a spieva z misála, ktorý mu „osvetľuje“ *minister de luce s bugiou*. Počas modlitieb, ktoré sa modlí potichu, drží misál opretý o svoju hlavu určený asistent; no počas hlasného spievania patričných modlitieb (zaintonovanie *Glorie* či spev *orácie*) drží misál presbyter asistent, ktorý je oblečený do *pluviálu*. Ten podrží misál aj počas druhého incenzovania oltára na obetovaní.

Blížiac sa k príprave obetných darov je potrebné, aby som pripomenul zaujímavý obrad *praegustatio*, o ktorom som písal v článku o pápežskej omši. Tento obrad spočíva v tom, že časť chleba a vína použitého na omšu skonzumuje sakristián a „časník“ v prítomnosti celebrujúceho biskupa, čo bola zo skorších čias prevencia pred prípadným jedom, neskôr už len pozostatkový obrad. Pri písaní prvého článku som sa mylne domnieval, že tento obrad bol hlavne doménou slávnostných pápežských omší a že sa vykonával i na omšiach celebrovaných ostrihomským arcibiskupom. Teraz však viem, že sa *praegustatio* na niektorých biskupských predkoncilových omšiach stále vykonáva.

Pridávam i originálny latinský úryvok z biskupského ceremoniálu, ktorý o tomto obrade píše nasledovné:

„*Subdiaconus, postquam Episcopus lavit et tersit manus, accedit ad abacum, ubi velum illud sericum, quo calix, patena et alia super ipsa mensa cooperiebantur, circumcirca humeros accipit, adjuvantibus acolythis, ita ut longius pendeat a parte dextera; deinde capit manu sinistra calicem cum patena, super qua duæ sint hostiæ mundæ, palla coopertæ, ac dictam partem longiorem veli super ea extendit; dexteramque supra ipsum velum et calicem leviter*

apponit, ne aliquid decadat, et sic ad altare procedit, quem sequitur acolythus, urceolos vini et aquæ portans, sumptos ex eodem abaco, et prægustatos a credentariis, ita ut eodem tempore cum Episcopo ad altare perveniant, ubi subdiaconus calicem cum patena ponit in cornu Epistolæ, remoto velo.” (Caeremoniale Episcoporum l. II, c. VII, n. 60)

Obrad *praegustatio*

zdroj: caeremonialeromanum.com

Subdiakon od *Offertoria* do *Pater Noster* (podobne ako na asistovanej omši *Missa solemnis*), stojac pred najnižším stupňom oltára, drží pred svojou tvárou paténu zahalenú do náplecného véla. Vystupuje tu tak v role cherubína alebo serafína, ktorý je neschopný hľadiet na Božiu slávu. „*Okolo neho sa vznášali serafíni. Každý mal po šesť krídel, dvoma si zakrývali tvár, dvoma si zakrývali nohy a dvoma lietali.*“ (Iz 6,2)

Zároveň je paténa symbolom kríža, na ktorom bol Kristus na chvíľu smrťou zlomený, podobne ako sa na paténu po lámaní položia zlomené časti sv. Hostie, v ktorých je prítomné jednotné a nedeliteľné Kristovo Telo.

Najkrajšia formácia asistencie pri oltári je počas premieňania. Biskup pozdvihuje Kristovo sviatostné Telo, kúsok za ním na rovnakom (najvyššom) oltárnom stupni kľačia presbyter asistent a omšový diakon, ktorí biskupovi nadviňujú ornát. Pod oltárnymi stupňami kľačí subdiakon s paténou pred tvárou a po jeho pravici i ľavici kľačia diakoni trónu v dalmatikách oblečených na chórových odevoch. Ďalej za nimi, no viac na kraji, kľačia asistenti s *pontifikáliami* – teda tí, čo držia biskupskú berlu a mitru. V tomto okamihu drží jeden z nich *mitru pretiosa*, druhá mitra je na oltári.

Vedľa oltára na evanjeliovej strane kľačia asistenti s misálom a *bugiou*, pričom obidva predmety sú tiež na oltári (*bugia* svieti vedľa misála). No a nakoniec, na oboch stranách oltára, oproti sebe kľačia asistenti so sviečkami.

O symbole nadvihnutia ornátu nám hovorí samotné evanjelium: „*Bola tam aj istá žena, ktorá mala dvanásť rokov krvotok... Keď sa dopyčula o Ježišovi, prišla v zástupe zozadu a dotkla sa jeho*

šiat. Povedala si totiž: „Ak sa dotknem čo len jeho odevu, ozdravím.“ A hneď prestala krváčať a pocítila v tele, že je z choroby vyliečená“ (Mk 5,25–34). Popri zaniknutom praktickom význame zo stredoveku, má nadvihnutie ornátu aj svoje druhé opodstatnenie. Asistencia pri oltári zastupuje ľud a tento akt označuje spojenie obety celebranta s osobnou duchovnou obetou jednotlivých prítomných veriacich. Myslím si však, že toto už väčšina čitateľov pozná. No opakovanie je matkou múdrosti.

Premieňanie – pontifikálna sv. omša J. Em. Raymonda Lea kardinála Burka vo Vyššom Brode, 2016.

zdroj: archív autora, K. Gazdík (FOTO Michal Skovajsa, Jiří Churáček)

Postcommunio, teda modlitba po prijímaní, je tentoraz biskupom spievaná od oltára a nie z trónu. Štandardne nasleduje rozpustenie ľudu diakonom a požehnanie, ktoré biskup udeľuje s mitrou na hlave a s berlou v ruke. Prebieha to tak, že tvárou k oltáru biskup spieva verše „*Sit nomen Domini...*“ a ako spieva koniec požehnania, obráti sa, prijme do ľavej ruky berlu a dáva požehnanie, pričom robí tri znamenia kríža. Všetci kľacia okrem kanonikov a prelátov, ktorí sa len uklonia. Ak udeľuje požehnanie arcibiskup, subdiakon donesie kríž a kľakne si s ním smerom k arcibiskupovi. Podľa mne dostupnej literatúry nemá arcibiskup pri požehnaní na hlave mitru. Omša je podobne ako aj tie ostatné zakončená posledným evanjeliom podľa Jána, ktorému sa vždy privlastňoval osobitný sväteninový účinok a preto sa používa ako text žehnania.

Cenným zdrojom môjho článku bola anglická publikácia *The ceremonies of the roman rite described* z roku 1920, ktorú napísal Adrian Fortescue. Ďalšími mojimi zdrojmi boli poznatky z *Caeremoniale Romanum*, malý latinsko-slovenský misál, *Vierouka a liturgika pre I. a II. triedu stredných škôl* od ThDr. Bedřicha Augustina z roku 1936 a *Katolícka liturgika pre stredné školy* od Dr. Antonína Podlahy z roku 1911.

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/missa-pontificalis-sucasny-vrchol-predkonciloveho-liturgickeho-slavenia/>